

УДК 620.91(477)

ІНІЦІАТИВА ПРОЗОРОСТІ ВИДОБУВНИХ ГАЛУЗЕЙ В ЗАХІДНІЙ УКРАЇНІ

М.О. Карпаш, Л.Я. Жовтуля, І.В. Рибіцький

*Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу, вул.Карпатська, 15,
м.Івано-Франківськ, Україна, mkarpush@nung.edu.ua*

Ініціатива прозорості видобувних галузей (ІПВГ) – це міжнародний стандарт, основне призначення якого полягає у стимулюванні прозорості доходів від господарської діяльності у сфері видобування природних ресурсів. Країни, які впроваджують стандарт ІПВГ, зобов'язані розкривати інформацію про суми податкових та інших платежів, отриманих державою від компаній, що видобувають природні ресурси, процедур надання дозволів на користування надрами та іншої пов'язаної з надрокористуванням інформації.

З цією метою країна готує відповідний звіт, який демонструє усім зацікавленим сторонам, яким чином відбувається управління природними ресурсами країни, та які доходи при цьому генеруються. Для підготовки такого звіту, а також звірки даних за платежами державі від компаній, які здійснюють господарську діяльність з видобування природних ресурсів, країна обирає Незалежного адміністратора – незалежну компанію з відповідним досвідом.

26 грудня 2012 р. було створено Багатосторонню групу зацікавлених осіб (БГЗО), а 17 жовтня 2013 р. Україна отримала статус країни-кандидата Ініціативи прозорості видобувних галузей. В середині лютого 2017 року було представлено другий національний звіт з ІПВГ за 2014-2015 роки, раніше – наприкінці 2015 року був представлений звіт за 2013 рік, а до кінця 2017 року очікується завершення роботи з підготовки звіту за 2016 рік. В сферу охоплення звіту увійшли грошові потоки щодо галузей, які здійснюють видобування шести видів корисних копалин, як-от: природний газ, нафта, кам'яне вугілля, руди заліза, руди титану і руди марганцю.

Публікації звітів з ІПВГ є важливими кроками та маркерами на шляху реформування видобувних галузей України. Економічне значення видобувних галузей для України достатньо високе – їхній внесок до валового внутрішнього продукту (ВВП) України в 2014 р. перевищив 86 014 млн грн, що становило 5,4% ВВП, а в 2015 р. – 94 824 млн грн, або 4,8% ВВП України.

Протягом 2016 р. відбувалася низка заходів задля поширення ініціативи ІПВГ в Україні, ініційована Національним секретаріатом ІПВГ, представниками територіальних громад, а також іншими зацікавленими особами. Зокрема, проведено низку круглих столів в обласних центрах нафтогазоносних регіонів за участю представників місцевих органів влади, місцевих громад та видобувних компаній.

ІФНТУНГ спільно з ГО «Бюро розвитку, інновацій та технологій» в 2016-2017 роках виконували проект «Зміцнення місцевої фінансової ініціативи (ЗМФІ-П) впровадження» у частині надання допомоги в реалізації компоненту «Ініціатива прозорості видобувних галузей (ІПВГ) в Україні», який став можливим завдяки підтримці американського народу.

Івано-Франківська область є третьою серед областей за розвіданими запасами та обсягами видобування нафти, і перебуває на 5-6 місці в Україні за цими ж показниками щодо природного газу та газового конденсату. Основними компаніями, що видобувають більшість вуглеводнів на території області є ПАТ «Укрнафта», ПАТ «Укргазвидобування» та ПАТ «Укркарпатоїл».

На Івано-Франківщині виявлено 31 родовище, яке освоюється промисловістю. Видобуток нафти і газу зосереджений в Долинському, Північно-Долинському, Струтинському та Битків-Бабченському родовищах, які включені до реєстру Державного балансу запасів корисних копалин України.

Більшість податкових та неподаткових платежів, які здійснюють видобувні компанії в Україні, не мають чітко визначеного цільового спрямування та потрапляють в загальний фонд Зведеного бюджету та/або місцеві бюджети. Винятком є єдиний соціальний внесок, який спрямовується в Пенсійний фонд і використовується для фінансування витрат, пов'язаних з пенсійним та соціальним забезпеченням.

Одержана від ДФС інформація показує, скільки податкових надходжень було сплачено видобувними компаніями в певному регіоні країни у відповідні регіональні відділення Казначейства України. Після цього основна частина коштів потрапила в загальний фонд Зведеного бюджету

України. Обсяги коштів, які врешті повернулись в регіон у вигляді субвенцій з державного бюджету в місцеві ніяким чином не пов'язана з тими надходженнями, що були сплачені компаніями в регіоні. Тобто, представлені цифри не відображають обсягів податкових платежів, які потрапили в бюджет відповідного регіону.

Іншим суттєвим недоліком інформації, отриманої від ДФС, є те, що критерієм розподілу платежів між регіонами є місце реєстрації компанії, а не фактичний регіон ведення економічної діяльності. Тому по об'єктивним причинам інформація, якою володіє ДФС, не тільки не відображає податкових надходжень в місцеві бюджети, але й суттєво викривляє реальний внесок окремих регіонів в формування податкових надходжень.

Таким чином, через відсутність об'єктивних офіційних даних, Незалежним адміністратором (в 2016 році – компанія Ernst&Young) була проведена власна оцінка регіонального розподілу податкових надходжень від видобувних компаній – табл.1.

Таблиця 1 - Оцінка Незалежним адміністратором регіонального розподілу надходжень від видобувних галузей України в 2015 р.

Назва регіону	Всього, тис. грн.	в тому числі:	
		Нафта	Природний газ
Івано-Франківська область	2 339 495,99	1 443 354,75	896 141,24
Закарпатська область	34 701,72	-	34 701,72
Чернівецька область	39 640,13	9 020,97	30 619,16

Загальна сума фактичних надходжень у вигляді рентної плати за користування надрами склала 1,8 млрд. грн. (1 844 654 033 грн.). Порівнюючи дані ДФІ про рентні платежі надрокористувачів Івано-Франківського регіону станом на 01.01.2015 і 01.01.2016 можна побачити, що рента за видобування нафти станом за звітний 2015 рік становить 391 471 047 грн., що на 43,54 % нижче ніж попереднього року. Зокрема, рентна плата за видобуток газу за звітний 2015 рік є на 163,8 % більшою, ніж за звітний 2014 р.

Аналіз базується на основі фактичних надходжень до державного та місцевих бюджетів у вигляді рентної плати. Для аналізу були взяті дані про податкові платежі надрокористувачів Івано-Франківської області станом на 1.01.2016 р. Податки за користування надрами для видобування нафти були сплачені в сумі 532 809 368,14 грн., природного газу - 640 548 137,2 грн., видобування газового конденсату – 3 637 978,67 грн. Використання надр в цілях, що не пов'язані з видобуванням корисних копалин, обійшлося в 690 000 грн.

Рентна плата за користування надрами для видобування корисних копалин загальнодержавного значення становить 21 040 609,1 млн. грн, місцевого значення - 5 379 802,14 млн. грн.

Враховуючи наведені відомості, а також той факт, що з 01 січня 2018 року набуває чинності Закон України 3038 щодо т.зв. «децентралізації ренти», вважаємо за доцільне підняти питання коротко- та довго-строкowego планування надходжень від діяльності видобувного комплексу в регіонах, рекомендувати органам місцевого самоврядування розробляти та впроваджувати відповідні плани використання таких надходжень, звітування про їх використання тощо.

Матеріали підготовлено в рамках проекту Агентства США з міжнародного розвитку (USAID) та проекту ЗМФІ-II.